

Natalia Saltan

VALUE ORIENTATION REPRESENTATIVES THE YOUNGER GENERATION OF THE 20'S. TWENTIETH CENTURY

This article analyzes the formation of value orientations of the younger generation in the first decade of Soviet power. It is noted that their formation was influenced by antagonistic system of value orientations of topics: family «patriarchal», bourgeois «individized», bolshevik «reigning». Constantly competing with each other, none of them was able to fully conquer the consciousness of childhood. A characteristic feature of the transition period, which the Ukrainian Soviet society in the 20's. XX century. Passed over was situation «anomie» when existing social norms and values lost relevance, and new standards were not still entrenched in the minds of ordinary people.

Key words: child, system values, state, family, street.

УДК 7.036. 2. 94(477)

Ірина Скакальська

МИСТЕЦЬКА ЕЛІТА В ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ВОЛИНІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ХХ СТ.

У статті аналізується культурно-мистецький аспект діяльності волинської еліти міжвоєнного періоду ХХ ст. Показано вплив провідної верстви на розвиток культури краю. Розкрито співпрацю польської та української еліти, яка найбільше проявлялась в галузі мистецтва.

Ключові слова: еліта, мистецтво, Волинь, культура, національне відродження.

У наш час суспільство втратило духовні орієнтири розвитку, відсутні сталі моральні цінності та сформовані ідеали, що характеризують ідентичність українського народу, відсутній баланс між національними традиціями та новаціями, тому важливим є дослідження діяльності культурної еліти в історичній ретроспективі. Це зумовило актуальність дослідження.

Мета публікації полягає у тому, щоб розглянути роль мистецької еліти в процесах національного відродження Волині міжвоєнного періоду ХХ ст.

Частково проблему мистецького життя Кременеччини висвітлила у своїй монографії О. Панфілова [1], певний аспект культурницької діяльності волинської інтелігенції розглянула В. Добровичинська [2]. У дисертації на основі широкого кола опублікованих і неопублікованих джерел автором висвітлено особливості формування та роль української, польської, єврейської, російської, чеської, німецької інтелігенції у культурному житті Західної Волині міжвоєнного періоду. У розвідці П. Шиманського «Музичне життя Волині 20-30-х років ХХ століття» наводяться дані біографічного і творчого змісту відомих на Західній Волині солістів-бандуристів Д. Щербини, К. Місевича [3]. Стаття О. Легкун теж присвячена розвитку музичного мистецтва на Волині [4].

Постає питання: кого відносити до культурної еліти? Чи варто виокремлювати власне такий тип еліти? У цьому контексті важливо зазначити, що сучасні науковці почали розмежовувати поняття політичних та культурних еліт. Так, на думку, дослідника І. Кондакова, політичні та культурні еліти, «пов'язані в принципі схожими механізмами селекції, статусного споживання, престижу, не збігаються між собою і тільки інколи можуть об'єднуватися в тимчасові альянси, які є досить нестійкими та крихкими». У цілому вони являють собою соціально-сміслові та культурно-сміслові структури суспільства, які співіснують в часі та просторі [5, с.556].

При виділенні культурної еліти необхідно надати перевагу ціннісному критерію. Культурологи частіше використовують термін «еліта» до видатних діячів культури, інколи він виступає як синонім «аристократії духу». Саме культурна еліта більш підходить до значення терміну «еліта» – це кращі, по-справжньому творчі, талановиті особистості [6, с.292]. Призначення культурної еліти не в тому, щоб опонувати владі, а в тому, щоб виховувати духовність людей, формувати ідеї, підказувати найбільш раціональні шляхи розвитку суспільства [6, с.293]. Таким чином, культурна еліта як складова еліти є самостійною.

Міжвоєнний період ХХ ст. у культурному розвитку Західної Волині мав свої особливості, вони проявились у деяких аспектах. Зокрема, волинські митці, незважаючи на політику колонізації, асиміляції та насаджування польських художніх традицій, прагнули реалізувати своє право на національну ідентичність. Вагоме значення у підтримці мистецтва надавали товариства «Просвіта», «Союз українок», кооперативи та інші.

Значну роль у розвитку культурного життя Волині відігравали аматорські колективи (акторські трупи і студії, хори, майстерні, танцювальні гурти, літературні об'єднання) та мистецькі

осередки. Прикро, але значна частина волинського обдарованого населення здобути відповідну фахову мистецьку освіту не змогла. У той же час Кременецький лицей, який став ключовим у формуванні мистецьких традицій регіону, в структурі якого діяли професійні навчальні заклади художнього напрямку – мав пропольське спрямування.

Необхідно відзначити той факт, що співпраця польської та української еліти найбільше проявлялась в галузі мистецтва. Це спільні експозиції картин, виступи тощо. Та й українська публіка відвідувала польські мистецькі заходи та була їх поціновувачем. Наприклад, у 20–30-х рр. ХХ ст. на Волині часто проходили виставки картин. Наприклад, 1934 р. виявився для кременчан надто насиченим у мистецькому плані, жителі не встигали висловити враження від продемонстрованої кращої художньої фотографії, як одна за одною відбувались малярські презентації. Зокрема, у 1934 р. в Кременці відбулася одна із найскандальніших кременецьких мистецьких виставок 1930-х рр. [1, с. 52].

Представником мистецької еліти краю був живописець О. Якимчук. У 1921–1923 рр. він навчався живопису в приватних майстернях Варшави. У 1928 р. продовжував художню освіту в Італії. Його картини зберігаються в Кременецькому краєзнавчому музеї. У 1925–1931 рр. він викладав у Почаївській художній школі [7]. Одночасно з роботою в майстерні О. Якимчук керував Почаївським аматорським театром при «Просвіті». Художник постійно був учасником мистецьких виставок у Львові, Кременці, Луцьку, Варшаві [8].

У своєму дослідженні мистецької еліти не можемо не згадати справжнього сподвижника української національної ідеї, митця-патріота, талановитого волинського художника Ніла Хасевича – неперевершеного майстра екслібрису, чудового графіка [9, с. 255]. Сьогодні уже відомо, що графічні роботи Н. Хасевича експонувалися на виставках у Луцьку, Рівному, Празі, Берліні, Чикаго й Лос-Анджелесі. З 1931 по 1944 рр. митець брав участь у 35 виставках. За цей час виконав понад 30 екслібрисів, більшість з яких одержали високу оцінку спеціалістів. В Україні, ім'я відомого графіка було занесене більшовиками в списки «ворогів народу». Це не давало змоги говорити про нього. «Я не можу битися зброєю, але б'юся різцем і долотом. Я, каліка, б'юся в той час, коли багато сильних і здорових людей в світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива... Я хочу, щоб світ знав, що визвольна боротьба триває, що українці б'ються», – уривок із листа, який Н. Хасевич написав за рік до своєї загибелі [10].

У 1929 р. художник Н. Хасевич завершує здачу іспитів за курс гімназії. Наступного року Ніл стає студентом Варшавської академії мистецтв. Нестача коштів для існування змушує Н. Хасевича в 1933 р. припинити навчання в академії. У рідному селі він робить перші графічні пейзажі, ілюструє «Кобзар», працює над заголовними літерами до української абетки. Молодий митець веде значну громадську роботу, вступає до Волинського українського об'єднання, співпрацює з волинськими часописами. У 1934 р. Н. Хасевич на два місяці виїздить до Варшави, де завершує складання іспитів за курс Академії. Фрагмент дипломної роботи «Святий Володимир» виставляє на дев'ятій виставці «Спокою», що експонувалась в 1935 р. у Варшаві, Луцьку, Рівному, Кременці [11, с.257]. Своєю наполегливою працею він здобуває освіту та визнання.

Необхідно згадати ім'я ще одного представника української волинської еліти В. Васьківського. Митець-графік народився у 1904 р. в Рівному. Навчався в у Варшавській академії мистецтв. Там, разом з іншими студентами з Волині П. Омельченком, А. Жуківим, М. Щербаком, В. Побувальцем, П. Мегиком, Н. Хасевичем приєднався до Української студентської громади емігрантів і створили в ній секцію малярів [12, с.115]. В. Васьківський стає активним членом мистецького гурту «Спокій», безпосередньо організовує виставки колективу по містах Західної Волині, пропагуючи національне мистецтво серед земляків [12, с.116].

З 1927 р. по 1940 р. у Кременці на Західній Волині проживав видатний художник-графік та іконописець – Ростислав Глукко. Він народився в с. Сураж Кременецького повіту у 1927 р. Його батька Олександра після закінчення Кременецького лицюю направили на посаду секретаря Суразького надлісництва [13, с.57]. Про своє життя та поневіряння, а також про дитячі та юнацькі роки у Кременці Ростислав Глукко залишив спогади «Memorabilia: Спомини» [14]. У 1930-х рр. допитливий Р. Глукко мав змогу спостерігати художнє зацікавлення його містом: щороку його відвідувало до 70 митців. «Немає вже, мабуть виставки, на якій би не висіли картини з мотивами цього міста», – писав один із фанатів творчих виїздів до Кременця С. Шейбал. До таких пленеристів частенько приєднався Р. Глукко [15, с.12].

Значний внесок у розвиток народної хореографії зробив Василь Авраменко – відомий артист, хореограф, дослідник і популяризатор українських народних танців, автор фольклорних фільмів-опер «Наталка-Полтавка», «Запорожець за Дунаєм». В роки Першої світової війни закінчив школу прапорщиків, брав участь у визвольній боротьбі на стороні петлюрівців, потрапив у польські табори полонених. Саме в Каліші, він організовує першу школу українського національного танцю [16]. Деякий час В. Авраменко проживав у Галичині. У Львові він організував школу українського

національного танцю. У 1922 р. В. Авраменко переїхав на Західну Волинь. Він засновує в Луцьку балетну школу, в якій вчилася біля 60 учнів. За 10 місяців перебування на Волині В. Авраменко організував 65 балетних виступів та створив п'ять шкіл, зокрема, у Луцьку, Рівному, Кременці, Олександрії й Межириччі. Через ці школи перейшло до 300 учнів. Далі він переїжджає на Холмщину, де також створює школу танцю [17, с.313]. Завдяки йому українські діти прилучались до мистецтва. Покинувши у 1923 р. Кременець він залишив послідовників. Наприклад, у Кременці працювала танцювальна група під керівництвом І. Бойка [1, с. 66]. В. Авраменку належить заслуга у вихованні молоді мистецької еліти українців.

У Волинському воєводстві у 1920–1930-ті рр. одне за одним з'являються мистецькі товариства аматорського та професійного спрямування, діяльність яких, по суті, відтворювала весь культурологічний спектр: хоровий спів і драматичне мистецтво, музичне виконавство, хореографію, композиторську діяльність. Головним є те, що всі варіанти творчого аматорського чи професійного самовиявлення українців походили з однієї спільної ідеї – власного національного самоствердження. Саме національна ідея не тільки зберегла для Волині її власну культуру за умов польського колоніального тиску, але й підняла мистецтво на рівень локального ренесансу, всупереч інерції провінційного статусу краю.

Професійного українського театру на Волині у 1920-х рр. не було, і тому оберегом культурних надбань українців стали аматорські театральні трупи при «Просвіті» та окремі ентузіасти, які працювали на власній ініціативі, в репертуарі яких були твори вітчизняних класиків, пройняті глибоким патріотизмом. Як приклад, можемо назвати мистецьку діяльність Березовських, вони приїхали на Кременеччину у 1917 р. Григорій Березовський, колишній актор та режисер Театру М. Садовського в Катеринославі, разом з дружиною у 1928-1937 рр. організували при Кременецькій «Просвіті» драматичний гурток, де ставили різні п'єси [18, с.74]. Г. Березовський винайшов та вперше застосував багато оригінальних світлових ефектів [19, с.18]. Як бачимо, що одним із напрямів діяльності української мистецької еліти був театральний. Для координування творчої діяльності українська еліта створила Волинське українське театральне товариство, його членами були відомі громадсько-політичні діячі, такі як Є. Богуславський, В. Богацький, І. Власовський, С. Скрипник та інші. Головою управи товариства був сенатор М. Маслов [20, арк.7]. Свої засідання товариство проводило в різних містечках Волинського воєводства, цим прагнуло долучити до своєї роботи небайдужих до мистецтва громадян та створити свої філії. Так, 29 серпня 1932 р. в Острозі відбувалось зібрання аматорів театру співу та музики з усієї Здолбунівщини в залі Клубу працюючої інтелігенції. Зібрання проходило під головуванням сенатора Інокентія Гловацького з таким порядком денним: цілі і завдання Волинського українського театрального товариства та заснування в селах аматорських театральних гуртків [20, арк.2].

Серед постатей української мистецької еліти Західної Волині, що прославили свій край та зберегли його ідентичність є А. Коломиєць. Він поет, журналіст, драматург, театральний режисер, укладач підручників з мови та літератури, редактор та видавець, дослідник народної творчості, художник та майстер по виготовленню бандур. Він знав декілька мов, був добрим пасічником [21, с.146].

У зв'язку з розвитком аматорського театрального мистецтва волиняни змогли побачити різні вистави, збагатитись інтелектуально, дізнавшись про твори українських та світових драматургів. Для більшості представників творчої еліти важливо було працювати в ім'я свого народу та України. Оскільки мотивами їх творчості були рідні пейзажі, твори українських письменників тощо, митці прагнули своєю творчістю возвеличити свій край в умовах, коли самотня волинська культура відверто придушувалась польською владою. Мистецьку роботу вони поєднували з громадською, а це ще одна грань, яка характеризує культурну еліту того часу.

На сьогодні мало кому відоме ім'я М. Тележинського, композитора, диригента, громадсько-політичного діяча, публіциста, який у 20-30-х рр. ХХ ст. проживав у місті Володимирі-Волинському [22]. Займаючи спершу скромну посаду псаломщика однієї з володимирських церков, М. Тележинський швидко опинився у вирі громадського і мистецького життя, коли увійшов до складу місцевої «Просвіти». У 1922 р. він організував хор «Замочок», який був одним з кращих на Західній Волині. У тому ж 1922 р. розпочинається композиторська діяльність М. Тележинського: спочатку він створює Літургію, згодом у Станіславі у видавництві «Ліра» вийшла його «Збірка пісень і забав для дітей». У 30-ті рр. ХХ ст. з'являється ряд творів композитора: чотири десятки хорових обробок, збірник із 160 українських народних пісень, солоспіви, серед яких цикл «Айстри» на слова О. Олеса. Музика М. Тележинського позначена благородними рисами його особистості. Її відрізняють поетичність, емоційність, глибина. Хорові обробки волинських народних пісень в окремих рисах нагадують стиль М. Леонтовича, хоча і виглядають більш скромними за формою. Духовним творам композитора притаманна стримана манера висловлення та аскетична гармонічна мова, що свідчить про свідомі пошуки таких засобів виразності, які б відповідали давнім

національним традиціям знаменного розспіву – традиціям «правдивої церковності й релігійного настрою» [23]. М. Тележинський брав активну участь у громадсько-політичному житті Волині, він був послом до польського сейму, головою окружної управи ВУО на Ковельщині, підтримував угодовську позицію по відношенню до польської влади [24].

Значним успіхом не лише у Кременецькому повіті користувався учительський хор під керівництвом Івана Гіпського, який виконував складні концертні програми. Учительський хор був учасником різних свят та концертів, відзначимо й те, що його виступ відбувався на рівні з польськими іменитими музикантами. Зокрема, під час святкування двадцятиліття незалежності Польщі в залі Кременецького ліцею відбулася урочиста академія і високо художніми виконавцями концертної частини були варшавські музиканти – В. Малцужинський (піаніст) і С. Яжембський (скрипач) та Кременецький учительський хор під диригентством п. Гібського [25, с.905]. Іван Гіпський був відомим музикознавцем, композитором, автором низки публікацій, збирачем народних пісень на Волині. Згодом він понад 30 років очолював Кременецьку музичну школу [1, с.79]. Зазначимо, що І. Гібський займався викладацькою справою, зокрема, викладав спів та історію українського театру на режисерсько-театральних курсах [1, с.85].

Варто згадати у контексті характеристики мистецької еліти Волині і К. Місевича – члена Української Центральної Ради, урядника Міністерства залізниць Української Держави, сотника армії УНР, голови Українського товариства пасічників Галичини, бандуриста, педагога, майстра бандур [26, с.4–5]. К. Місевич родом з с. Лезнів, що біля Проскурова (нині Хмельниччина), у 1920 р. він, перед більшовицьким наступом, був вимушений емігрувати в Польщу, через активну участь в Українській революції. К. Місевич самостійно майстрував бандури. Його інструменти мали 10–12 басів і 18 приструнків, настроєних діатонічно [26, с.65].

Знаним музикантом, композитором, вчителем та послом до сейму у 1922 р. був С. Козицький. Він був головним ініціатором проведення місячних диригентських курсів, що їх проводило дубенське товариство «Просвіта». Також С. Козицький був активним записувачем фольклору на Волині [27].

У міжвоєнний період ХХ ст. на Кременеччині збереглося лірництво, а це в свою чергу підкреслює самобутню культуру Західної Волині. Так, у Кременецькому краєзнавчому музеї зберігається світлина сліпого лірника Франка Нагірного з с. Борщівки Кременецького повіту, йому у 1938 р. було 90 років і він грав різні мелодії. Лірники мали відношення до пісенної творчості Волині [28, с.134].

Отже, свій вклад у державотворення зробила українська мистецька еліта Західної Волині, яка знайшла своє вираження у мистецтві та розвитку культури краю. Еліта впливала на суспільно-культурні процеси західного регіону, сприяла створенню ряду організацій мистецького спрямування. Підкреслимо, що мистецька еліта пройшла шлях трансформації у міжвоєнний період ХХ ст. у неї сформувались державницькі переконання. Вони проявилися в роки Другої світової війни, наприклад, Н. Хасевич був членом УПА.

На прикладі життєпису згаданих діячів культури показали, що на Волині у міжвоєнний період ХХ ст. була мистецька еліта. В той же час, коли польська влада сприяла розвитку творчості «титольної нації», українська культурна еліта, розраховуючи лише на власні сили, розвивала національне мистецтво. Їхні твори є актуальними для сучасного творення національної культури. Їх внесок у підвищення освітнього рівня українського народу, у процес національного та культурного відродження й державотворення є вагомим. Звичайно багатьом представникам української мистецької еліти не вистачало фахової освіти, але у них був талант, який вони розвивали самостійно та були патріотичні почуття. Своєю творчістю мистецька еліта долучилася до піднесення національної свідомості волинян.

Необхідно відзначити й те, що міжвоєнний період ХХ ст. є складним для розвитку української культури, адже землі Західної Волині перебували в складі Польщі і тому на національну еліту мав вплив суспільно-політичний чинник державної політики асиміляції. Митці перебували в полі зору поліції за свою громадську діяльність. Як негативний фактор у розвитку національної культури Західної Волині виступає і політика колонізації, а ще влада перешкоджала співпраці з культурними установами Східної Галичини. Проте незважаючи на перешкоди польської адміністрації і завдяки організаторським здібностям національної еліти українська культура у Волинському воєводстві переживала піднесення та відбувалось поширення державницької ідеології серед населення краю.

Список використаних джерел

1. Панфілова О. Г. Мистецьке життя Кременеччини 20–30-х років ХХ ст.: Монографія / О. Панфілова. – Тернопіль: Астон, 2012. – 208 с.
2. Добровичинська В. Інтелігенція в культурному житті західної Волині (1921–1939) автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / В. Добровичинська. – Львів, 2006.
3. Шиманський П. Й. Музичне життя Волині 20–30-х років ХХ

століття: автореф. канд. мист. спеціальність: 17.00.03 «Музичне мистецтво» / П. Й. Шиманський. – К., 1999. – 20 с. 4. Легкун О. Г. Роль педагогів Кременецького ліцею (1920–1939 рр.) у розвитку музичної культури Волині / О. Г. Легкун // Актуальні питання культурології. – Рівне, 2009. – С. 128–132. 5. Кондаков И. В. Традиционное и нетрадиционное в культуре России / И. В. Кондаков – М.: Наука, 2008. – С.556. 6. Ашин Г. К. Курс элитологии / Г. К. Ашин, Е. В. Охотский. – М., 1999. – 370 с. 7. Художники – уродженці Кременеччини // Регіональний інформаційний портал Тернопільщина. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.irp.te.ua/index.php?option=com_content&view=article&id. 8. Панфілова О. Почаївська малярська школа / О. Панфілова // Замок.– № 15–19. – 2011. 9. Кучерепа М. Ніл Хасевич – український митець і патріот / М. Кучерепа, І. Семенюк // Волинь і волинське зарубіжжя: тези міжнародної наукової конференції, Луцьк, 16–18 червня 1994 р. – С.255–259. 10. Ксендзук Е. Ніл Хасевич – художник і воїн УПА: матеріали до бібліографії. [Електронний ресурс] / Е. Ксендзук // Історична Волинь. – Режим доступу: http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=555&Itemid=1&limit=1&limitstart=1. 11. Сидор В. О. Митець деревориту (Про творчість Н. Хасевича) / В. О. Сидор // «Роде наш красний...» (Волинь у долях краян і людських документах). Наукове видан. / [Упорядники Л. К. Оляндер, Л. В. Бублейник, М. М. Кучерепа]. – Луцьк: «Вежа», 1996. – Т. 2. – С.114–125. 12. Мегик П. Вячеслав Васківський (1904–1975). Біографічний нарис / П. Мегик // Літопис Волині. – № 12. – 1977–1978. – С.115–118. 13. Чернихівський Г. Кременець у житті та творчості Ростислава Глуква / Г. Чернихівський // Він присвятив себе мистецтву. Матеріали Міжнародної наук. конференції 2007 р. / [За ред. Ломаковича А. М.]. – Кременець: ВЦ КОГПІ, 2009. – С. 55–61. 14. Глукво Р. Memorabilia: Спомини / Перекл. з англ. мови Марії Яців. – Львів: Афіша, 2003. – 176 с. 15. Яців Р. Поверх за поверхом мистецького досвіду Ростислава Глуква / Р. Яців // Він присвятив себе мистецтву. Матеріали Міжнародної наук. конференції 2007 р. / [За ред. Ломаковича А. М.]. – Кременець: ВЦ КОГПІ, 2009. – С. 11–23. 16. Архів Василя Авраменка у Києві // Родовід. – 1994. – № 7. 17. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Наріжний С. – [Прага, 1942 р. репринтне видання]. – Львів, Кент, Остріг, 2008. – 372 с. 18. Медведєв С. Великий перелом / С. Медведєв, В. Савчук // Красназнавчі нариси з історії Кременеччини. – Випуск 2. – Кременець, 2009. – С.71–89. 19. Березовський Григорій // Панчук І. Тернопільщина в іменах. Довідник / Ігор Панчук/ – Тернопіль, 2006. – С. 18. 20. Держархів Волинської обл., ф.200, оп.1, спр.1, арк.7. 21. Тишкевич Р. Просвітницька діяльність Авеніра Коломийця на Волині / Р. Тишкевич // Матеріали Міжнародної наукової історико-красназнавчої конференції [«Твердиня над Іквою»], присвяченої 520-річчю Дубенського замку. – Дубно, 2012. – С. 146–151. 22. Шиманський П. Музична культура Волині I половини ХХ ст. / П. Шиманський. – Луцьк: Вежа, 2005. – 215 с. 23. Тележинський Михайло Теодорович. [Електронний варіант] // Матеріал з Вікіпедії. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. 24. Давидюк Р. Емігранти УНР у громадсько-політичному житті Волині в умовах Другої Речі Посполитої. [Електронний варіант] / Р. Давидюк. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1613/52/>. 25. Свято двадцятиліття незалежності відродженої Польщі // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 22. – С.905. 26. Чернихівський Г. Костянтин Федорович Місевич. Біографічна довідка / Г. Чернихівський // «Кобзарська ватра». – Кременець, 2009. – С.4–5. 27. Ошуркевич О. Душа прагнула пісні / О. Ошуркевич // Волинські губернські відомості. – 2003. – № 5. 28. Данилевич Л. Великодні піснопіння в часі Пісної Тріоди / Л. Данилевич // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 4. – С.117.

Ирина Скакальская

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЭЛИТА В ПРОЦЕССАХ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ ВОЛЫНИ МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА ХХ В.

В статье анализируется культурно-художественный аспект деятельности волинской элиты межвоенного периода ХХ в. Показано влияние интеллектуальной элиты на развитие культуры края. Раскрыто сотрудничество польской и украинской элиты, которая больше всего проявлялась в области искусства.

Ключевые слова: элита, искусство, Волинь, культура, национальное возрождение.

Iryna Skakalska

ARTISTIC ELITE IN THE PROCESS OF NATIONAL REVIVAL VOLYNIA OF THE INTERMILITARY PERIOD OF THE XX CENTURY

The article examines the cultural and artistic aspects of Volyn elite of the intermilitary period of the XX century. The influence of the top layer in the culture of the land. Solved cooperation of Polish and Ukrainian elite that most manifested in the arts.

Key words: elite, art, Volyn, culture, national revival.

УДК 3477.84:352

Надія Островська

РАДЯНІЗАЦІЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано мету формування нової культури соціалістичної за змістом, пролетарською по духу, розкрито основні принципи культурного будівництва в новоутворених областях Західної України.

Ключові слова: соціалістична культура, культурна революція, культурне життя, СРСР, комуністична партія.

Актуальність проблеми ґрунтується в тому, що автор на прикладі так званих культурних перетворень, які були апробовані у СРСР та центральних областях УРСР, компартійною верхівкою насаджувалися в новоутвореній Тернопільській області.

Наукова новизна полягає в тому, що на основі об'єктивного та комплексного підходу, а також детального аналізу архівного матеріалу визначено та охарактеризовано основну мету та етапи культурних перетворень на Тернопільщині.

Мета публікації полягає у відображенні та комплексному аналізі тих культурно – освітніх процесах, що мали місце в період радянзації західної України.

Основну джерельну базу статті становлять архівні матеріали Тернопільського державного обласного архіву які друкуються вперше.

Перетворення, що їх здійснювала радянська влада у всіх сферах культурного життя західноукраїнського населення, мали чітку стратегічну мету: відкрити найширші можливості для формування та розвитку нової культури – соціалістичної за змістом і національної за формою. Апробовані в Радянському Союзі принципи культурного будівництва трансформувалися на новий соціально-культурний ґрунт, у нові політико-економічні умови. Радянські дослідники історії партії вважали, що «невід'ємною складовою частиною соціальних перетворень у західних областях, поряд з перетвореннями у галузі політичного, економічного і суспільного життя, було здійснення культурної революції. Завдання культурної революції вимагали величезного піднесення культурного рівня трудящих, перевиховання їх свідомості на основі пролетарської ідеології та перетворення їх у свідомих творців соціалістичної культури. Культурне будівництво в західних областях у вищій мірі полегшувалося тим, що в СРСР на той час вже була здійснена культурна революція і створена висока соціалістична культура, яка є втіленням великих ідей марксизму-ленінізму. Трудящі західних областей, зокрема працівники культурного фронту, могли почерпнути у народів СРСР досвід культурного будівництва».

Партійно-державні органи зміст, форми і напрями своєї політики у сфері культури формували на основі того, що за умов панської Польщі трудящі західноукраїнських земель не мали можливостей для культурного розвитку. Більше того, вважалося, що незначна кількість діючих у ті часи польських «домів людових», «українських світлиць», читалень «Просвіти» будувалися на націоналістичних принципах, перебували під впливом українських буржуазних націоналістів і духовенства та «отруювали свідомість трудящих націоналістичним і релігійним дурманом, намагаючись відвернути їх увагу від питань класової боротьби». Звідси, радянські історики висвітлюють розвиток соціалістичної культури в західних областях України як процес напруженої боротьби зі звичками і традиціями людей, успадкованими від капіталізму, та з найнебезпечнішим породженням капіталістичного суспільства – буржуазним націоналізмом.

Саме з цієї причини вже з перших днів після приєднання всі існуючі на західноукраїнських землях польські «доми людові», читальні «Просвіти», культурні установи інших національностей, що мали своїм завданням виховання мас у націоналістичному дусі, були закриті, а на їх місце в усіх населених пунктах краю прийшли новостворювані «культурно-освітні установи, багато з яких у